

Læselyst, læring og dannelse

KFPLC
Holckenhavn, Nyborg
20. august 2020

Hvad skaber læselyst?

Når børn læser børnelitteratur, møder de typisk noget fra deres egen erfaringsverden. I dette oplæg diskuteres det, hvorvidt det kan være med til at svække deres læselyst, fordi det netop er en verden, de kender ud og ind, og som derfor ikke nødvendigvis bidrager med noget, de ikke kan finde alle mulige andre steder. Oplægget argumenterer for, at læselyst *også* vækkes, når børn læser litteratur, der ikke tematiserer børn, barndom og børnekultur.

Præsentation

- Lektor, Læreruddannelsen i Aarhus, VIA University College
- Underviser i dansk på læreruddannelsen og diplomuddannelsen (også i moduler knyttet til tidl. skolebibliotekaruddannelse)
- PhD i uddannelsesforskning (afhandling om *Vanskeligheders potentiale*)
- Faglig interesse i, hvad der får børn til at interessere sig for litteratur

Strategi 2021: KFPLC's mission

- KFPLC er en landspolitisk interesseorganisation og netværk.
- KFPLC vil styrke og inspirere alle, der arbejder med **børns dannelse og læring** på skoler og i kommuner.
- KFPLC vil gennem videndeling arbejde for, at der er velfungerende fysiske og skabende læringsmiljøer på skolerne.
- KFPLC er en værdifuld samarbejdspartner for ministerierne i forbindelse med lovgivning og for kommunerne i udvikling af de pædagogiske læringscentre.

Vanskeligheders potentiale: Forskningsmæssigt afsæt

- **Udgangspunkt:** Tidligere undersøgt og identificeret simplicitets-, letheds- og emotionsdiskurser historisk og aktuelt.
- **Præmis:** Uddannelse, undervisning og pædagogik er andet og mere end:
  - Koncepter, modeller eller teknikker: Learning Styles, cooperative learning, LP-modellen, PALS, rti, classroom-management.
  - Barmhjertighedsnarrativer: Omsorg, respekt, nærvær, autenticitet (anerkendende pædagogik og positiv psykologi).
  - Politisk anticiperede tematikker: Trivsel, anti-mobning og inklusion.
  - Modeord: Komplexitetsreduktion, facilitering, scaffolding, best practice, effektiv undervisning, "den gode undervisning", "dette virker", evidensbaseret, dokumentation.
- **Mål:** Undersøge om man kan tilkende vanskeligheder, modstand og forhindringer legitimitet som pædagogiske muligheder.

... vi må altså gerne udfordre dem lidt ...

VANSKELIGHEDER

Hvad er vanskeligheder (vanskeligheders ontologi)

- H.-G. Gadamer: "Erfaringsprocessen er negativ" (2007, s. 337).

Hvordan kan vanskeligheder inddeles (vanskeligheders typologi)

- Kognitive vanskeligheder (knyttet til eleven)
- Didaktiske vanskeligheder (knyttet til læreren)
- Curriculære vanskeligheder (knyttet til stoffet)

Hvordan kan vanskeligheder gøres (vanskeligheders modus)

- At gøre vanskeligheder: Finde, konstruere, udvikle og indlægge steder, hvor vanskeligheder kan erfares og anspore børn til at gå positivt ind i denne erfaring – fx litteratur som konfrontationsproces.

”Lærere, der har hørt, at de skal undgå emner, som er fremmede for elevernes erfaring, overraskes ofte over, at børn vågner op, når de introduceres for noget, de ellers ikke kender til, mens de forbliver ligeglade, når de præsenteres for det, de i forvejen kender” (Dewey, 2009 [1910], s. 237).

LITTERATUR OG DANNELSE

- Børnelitteratur og litteratur for børn
- Adgang og adkomst
- Uafgørlighed
- Defamilesering
- Vanskelige tekster

Dannelsespotentialiet

- Dannelse som selvoverskridelse (man må forlade sig selv for at blive sig selv): *hjemme – ude – hjem*.
- Udeheden marginaliseres (ekko-kammeret: *den konserverende, reproducerende hule*).
- Tilbyde børnene noget andet end deres egen verden – man kan ikke smage på noget, man ikke får tilbudt...

... pssst, en lille reklamesag ... 🤫

UDEHED UNDER PRES

- Netflix-algoritmer
- Markedsføringscookies
- Internettet – som sådan
- Filterboblen
- Selfies
- Skolevalg
- Hjemmeskoling
- PLC og samarbejde med forældre
- Litteraturvalg...

Projektive læsninger – børnelitteraturens udfordring

Når børn læser børnelitteratur læser de litteratur, der tematiserer deres egen verden (børn, barndom og børnekultur).

- Risiko for projektive og identifikatoriske læsninger, hvor de læser sig selv ind i teksten.
- Risiko for oplevelsessubjektivisme, hvor de synes, de tror, de føler, de mener, at teksten handler om dem selv og deres eget liv.
- Risiko for narcissistisk oplevelse af én selv og teksten.
- Risiko for at den litterære tekst blot betragtes som spejl, der fortæller en historie om barnet selv, og ikke som en tekst, der kan nuancere, supplere og udfordre den selv- og omverdensforståelse, barnet ankommer til teksten med.

Strategi 2021: KFPLC's mission – *revisited*

”KFPLC vil styrke og inspirere alle, der arbejder med **børns dannelse og læring** på skoler og i kommuner”.

- **Dannelse:** hjemme – *ude* – hjem (dannelse som *selvoverskridelse*).
- **Læring:** en reaktion på en nedbrydning (at lære er at reorganisere eller genopbygge noget, der er brudt sammen).

Eksempel (1)

Shirley Brice Heath: To forhold skal være opfyldt, hvis et menneske skal vise vedvarende interesse for litteratur:

1. Mennesket skal have en at dele sin interesse for litteratur med.
2. Mennesket skal, mens det er barn, have grundlagt en vane med at læse værker af en vis substans.

Ad 1) Individualisering og kognitivisering

- Læsebånd, stillelæsning, læsekontrakter, lettal, RR-tal og anden lixificering (forudsætter, at læsning er noget, der foregår mellem ørene på barnet, og som noget, barnet gør alene).
- Instrumentalisering af barnets møde med litteratur, fordi det bliver ligegyldigt, hvad barnet læser – bare det læser.

Ad 2) Litterær kvalitet og litteraturkarakter

- Valg af litteratur med komplekst, flertydigt og billeddannende sprog (litteratur som ordkunst). Vanskelig litteratur.
- Litteratur, med uopløselige dilemmaer og uforklarligheder, der kan tilbyde nye tolkninger og nye spørgsmål – og som kan hensætte børn i *udehed*.

Eksempel (2)

Projekter i skolen

1. Indskoling: *Tosprogede børns møde med metafiktion i en postmoderne billedbog* (Line Møller Daugaard & Martin Blok Johansen).
2. Melletrin: *"Jeg har forstået den sådan, at den ikke skal forstås"* – når 6.A. læser *Franz Kafka* (Martin Blok Johansen).
3. Udskoling: *Teksten som problem. En studie av litterære samtaler på på 8. og 9. trinn* (Margrethe Sønneland).

Samlet konklusion: (de fleste af) børnene bliver engagerede, inspirerede og udfordrede – og er ofte langt mere åbne over for vanskelige og eksperimenterende litterære udtryk, end voksne tror.

"When you get what you want but not what you need"

Pointen: Tilkende vanskelige litterære tekster legitimitet som mulighed. En katalog- eller arsenal-tanke.

Potentialet

- Tilbyder den *udehed*, som er dannelsens betingelse.
- Dannelse som *se-måde*: Mulighed for at se tilværelsen på en måde, der er forskellig fra én selv.
- At afdramatisere det dramatiske.
- Et *egalitært* anliggende for de mange i stedet for et *elitært* privilegium for de få.
- Udfordrer og ansporer til refleksion og tilbyder nye erkendelser, man må anstrenge sig for at få del i og holde ud at være i.
- Horisontnedsmeltning: nye forståelser af sig selv og sin omverden (horisontforvandling). ≠Ekkokammer.
- Kan betragtes som udtryk for en *optimistisk og positiv elevantropologi*.

... at lade sig berige af noget andet end sig selv ...

Den danske digter Søren Ulrik Thomsen i *Weekendavisen* (2019, nr. 15, s. 2-3).

”Den optimale nydelse ved læsningen får man efter min erfaring, hvis teksten strømmer læseren i møde og samtidig rummer en modstand”.

”På denne måde er jeg blevet tvunget til at bevæge mig gennem universer, jeg aldrig ville have opsøgt eller tilfældigt være stødt på, hvis de fra første side skulle være ’lige mig’ [...]. At læse for at opleve nogle andre mennesker, der levede fremmede steder i verden, på andre betingelser, i andre tidsaldre og tankeverdener end min egen, har i allerhøjeste grad beriget mig”.

Tak, fordi du lyttede med